

自己を明らかにする

Klarvidi la Memon

山口真一 / Yamaguti Sin'iti

道元禅師の主著『正法眼蔵』に、「仏道をなろうというは自己をなろうなり。自己をなろうというは自己をわするなり。自己をわするするというは万法に証せらるるなり」とあります。

仏法の要諦がここにあります。

仏道をなろう、とは仏教の教義を知識として覚えるということではありません。もちろん仏道（仏法あるいは仏教といっても同じです）は釈尊が明らかにされ私たちに示された真実への道であり、それを学ぶにあたり、経典や解説書を読むのは大切です。しかしそれだけだったら、単なる学問です。

仏道をなろう、即、自己をなろう、とはどういうことでしょうか。私が仏教を学び始めたとき指導教員からしばしば聞かされたのは「自己を明らかにせよ」ということでした。つまり、自分が煩惱に縛られ、苦悩している存在であることを、ごまかすことなく直視しなさい、ということでした。そこで、現に様々な煩惱に縛られ苦しんでいる自分を見つめることから出発しなければならない、ということです。

Zen-majstro Doogen skribis en sia ĉefverko “Ŝooboogenzoo” (laŭlitere, Trezorejo de la Ĝusta Darma Okulo) jene:

“Studi la budhan vojon estas studi la memon. Studi la memon estas forgesi la memon. Forgesi la memon estas efektiviĝi fare de ĉiuj estaĵoj.”

Jen la esenco de la budha darmo.

Studi budhismon ne signifas scii budhisman doktrinon. Kompreneble estas grave lerni budhismon per legado, ĉar ĝi estas la vojo al la vero klare montrita de Ŝakjamunio al ni. Sed se oni tie ĉi haltas, budhismo ne estas pli ol scienco.

Kion signifas studi budhismon, nome studi la memon? Kiam mi komencis studi budhismon, miaj gvidantoj ofte diris, ke necesas klare vidi la memon. Tio estas, rekte vidi, sen memtrompo, ke mi estas la estaĵo suferanta pro kaj katenita de kleŝoj (blindaj pasioj). Ni devas komencian paŝon de la starpunkto rigardi nin kiel la ekziston katenatan de kleŝoj kaj afliktantan en la reala vivo.

おそらくこの点はキリスト教でも同様でしょう。キリスト教では、人間は神に背き、神から疎外された存在であるが故に苦悩していると教えます。しかし仏教には神は存在しません。苦悩は自らが作り上げたもの、換言すれば、本来の人間のありようを見失った自己疎外であると考えます。

次に、自己をなろう、すなわち自己を明らかにすることが自己をわするることである、とはどういうことでしょうか。本来の自己に還る、ということがよくいわれます。自己疎外から回復して人間らしさをとりもどす、といっ
てしまえばそれまでですが（それはマルクス主義でも強調されることです）、問題は、本来の自己のあるべき姿とはどういうことか、ということです。自己とは何か、人間の本質とは何か、といくら思弁しても、往々にして袋小路にはまるだけです。そこで、無我ということをお願いすべきです。

「自己」（我）という実体があるわけではないのです。これは自分を捨てて滅私奉公せよ、ということではありません。実体としての自己は存在しない、と目覚めるのです。それが「自己をわする」ことです。私たちは言葉でものを考えているため、一人称（私）・二人称（あなた）・三人称（それ以外）という枠組みで、自分と世界とを分立して考えるくせが身につ

Pri tio ĉi probable kristanismo instruas proksimume saman ideon. Laŭ kristanismo la homo estas ekzisto perfidinta la dion kaj fremdigita de la dio, kaj pro tio estas suferanta. Sed budhsimo ne starigas dion. Suferado estas mem farita, alivorte estas kreata per mem-fremdigo, aŭ per perdo de estomaniero kiel la originala homo.

Kaj kion signifas studi la memon, nome forgesi la memon? Oni ofte parolas pri reveno al la originala memo. Resaniĝi el mem-fremdigo kaj regajni homan econ, se diri simple - tio ja ankaŭ marksismo emfazas. Sed ne nur tio. La problemoj estas en tio, kio kaj kia estas la estenda figuro de la originala memo. Kio estas la memo? Kio estas la homa esenco? Kiom kaj kiel ajn oni pensas spekulative en sia kabineto, oni ofte eniras en senelirejon. Nun ni devas rememori ne-atmanon (*anattā, anātman*), la fundamenton de budhismo, nome la instruon pri malesto de memo aŭ egoo kiel ento. Tio ne signifas, ke ni devas servi al la publiko senkonsidere al sia intereso. Ĝi ja instrukcias: ni vekiĝu al la vero, ke nenie ekzistas la substanca egoo. "Forgesi la memon" signifas ĝuste tion ĉi. Ni pensas uzante lingvon; tial ni kutime pensas en la kadro de la rilato inter la unua persono (mi) kaj la dua persono (vi) kaj la tria persono (ceteraj), kaj tiamaniere metas la dividon inter mi (subjekto) kaj la

いています。しかしながら、この分立はかりそめのものであって、本来は相互依存の関係にあります。これが「縁起」といわれるものです。「私とは誰か。それは縁起的存在である。ゆえに無我である」と思い至ります。これが道元禪師いうところの、「万法に証せらるる」ということです。万法、すべての存在とこの私の存在とは別々のものではなく、私が万法であり、万法が私である、ということです。禪の言葉では「主客一如」といいます。

ただし、このことを神秘思想で解釈して「梵我一如」（世界の構成原理 [梵・ブラフマン] と個我 [アトム] とが同一であることを悟るのが解脱である、というインドのウパニシャッドの哲学）に陥ってはなりません。

「万法に証せらるる」「無我」というのは決して主体性を放棄したり、消極的な生き方を推奨するものではありません。その逆です。世界と一体である私であるからこそ、世界に対して責任があります。この私がいろいろな縁をいただいて、こうして生かさせていただいている、その恩義を感じればこそ、この私の一挙手一投足が世界に対して及ぼす影響を鑑み、身口意の三業に注意して、自覚的な行動が要求されるのです。これが菩薩の精神です。

mondo (objekto). Sed tiu ĉi divido estas nur provizora. Esence mi kaj la mondo troviĝas en interdependanta rilato. Tio ĉi estas ankaŭ nomata "laŭkondiĉa estiĝo". "Kio estas mi? Mi estas estiĝinta de diversaj kondiĉoj de la mondo. Tial mia egoo ne estas vera ekzistaĵo." La Majstro Doogen tion ĉi diras per la esprimo "efektiviĝi fare de ĉiuj estaĵoj." Ĉiuj estaĵoj kaj mia esto ne estas sendependaj, sed mi faras ĉiujn estaĵojn kaj ĉiuj estaĵoj fariĝas mi. Laŭ la zena tezo, "subjekto kaj objekto estas unu."

Sed ne komprenu tion ĉi per mistikismo kaj ne enfalu en hinduisman filozofion de la upaniŝado, kiu asertas ke brahmano kiel la principo de la universo kaj atmano kiel tiu de individuo estas unu, kaj ke vekiĝi al tiu ĉi tezo estas liberigo el transmigrado de naskiĝo kaj morto.

"Efektiviĝi fare de ĉiuj estaĵoj" aŭ "ne-atmano" neniel rekomendas al ni forĵeti nian aŭtonomion nek vivi pasive. Tute male. Ĝuste ĉar mi kaj la mondo ne estas apartaj, mi havas respondecon al la mondo. Mi danke al diversaj kondiĉoj vivas nun kaj sentas dankemon al ili, tial mi devas agi konscie, atentante influon de miaj agoj per miaj korpo, buŝo kaj koro sur la eksteran mondon. Tio ĉi estas la spirito de bodisatvo.